

Виходячи з цього слід зазначити необхідність формування наступних показників музичної культури вчителів музики у процесі їх підготовки у вузі: наявність музичного інтересу і його спрямованість; прояв емоційної чутливості під час музичної діяльності; професійна участь в сумісній з дитиною музичній діяльності; прагнення до більш повного вивчення музичного матеріалу, що сприяє успішній музичній діяльності; якість знань, умінь, навичок, здатність застосовувати їх в музичній практиці; ставлення до різних за характером і жанровим напрямом музичним творам та різним видам музичної діяльності; власна ініціативність, яка впливає на середовище та формує його.

Прикладом такої ініціативи з боку студентів є заснування відеоклубу «Перемотка», який існує при кінотеатрі ім. Щорса. Серед фільмів, які можна передивитись – «Чайковський», «Амадей» та інші світліни музичного кіномистецтва.

Сприйняття музики у форматі відеосередовища, як виразного за своєю природою різновиду мистецтва, допомагає пізнати свій внутрішній світ, і зрозуміти іншонаціональну культуру, розвинути здатність до співпереживання.

Отже, процес розвитку особистості корелює з процесами, що відбуваються в музичному середовищі, і в результаті залучення особистості до музичного мистецтва відбувається адаптація, що означає прагнення індивіда знайти у своєму внутрішньому світі ті риси, які свідчать про прагнення високого рівня музичної культури майбутнього педагога-музиканта.

*Власова О.Б.,
старший викладач
кафедри естетичного виховання*

РИТМ ЯК ОСНОВНА КАТЕГОРІЯ РИТМІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У розвитку дитячих музичних здібностей набуває актуальності формування ритмічного почуття. Ритм виник з руху, з трудової та повсякденної діяльності людини, а пізніше розвинувся в синкретичному мистецтві (танець, пантоміма) і граматичній структурній побудові слова (мовна динаміка). Початковий етап формування музичного мистецтва ґрунтувався на триєдності: рух, слово, музика. І якщо рух у музиці порушував природне акцентування, то слово вміщувало музику (пісню) в жорсткі ритмічні рамки.

Відомо, що діти з нормальним слухом дуже рано починають реагувати на ударно-ритмічні звуки, тоді як відчуття звуковисотності з'являється десь з трьох років. Тому цілком природно, що ритмічні звуки сприймаються дітьми набагато легше, ніж звуковисотні. Крім того, саме зародження пісні починається не з звуковисотності, а з ритмічної структури тексту.

В. Ковалів підкреслює, що «дитяча здібність реагувати на висоту звуків розвивається з віком; шести-семирічні діти в більшості випадків погано орієнтуються у висоті звуків, а багато з них не можуть правильно заспівати навіть найпростішу пісеньку; вони набагато краще орієнтуються в ритмічних рухах, добре відрізняють біг від ходіння, швидкий темп від повільного, довгі звуки від коротких. Перші ритмічні вправи засвоюються ними дуже швидко і дають можливість вчителю за короткий час досягти високих ритмічних показників і, зокрема, ритмічного унісону, як передумови унісону звукового» [2, с. 57].

Музично-ритмічне виховання розвиває почуття музичного ритму, його сприймання, виконання, імпровізування. Я. Кушка підкреслює, що «імпровізування – особливий вид роботи, елемент творчості, за допомогою якого можна успішно уточнити і збагатити ритмічну уяву дітей» [3, с. 93].

Розвиток музично-ритмічного почуття молодших школярів включає організацію рухової активності дітей, виховання певних ритмічних навичок, усвідомлення учнями естетичної виразності ритму як елемента музичної мови тощо. Як зазначав Б. Теплов, «Почуття музичного метру має не тільки моторну, але й емоційну природу: в основі його лежить сприймання виразності музики. Тому поза музикою чуття музичного ритму не може ні пробудитися, ні розвиватися» [4, с. 197].

Музично-ритмічне почуття – здатність активно, у русі переживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно відтворювати його. Воно безпосередньо виявляється у тих рухових реакціях, які більш-менш точно передають ритм музики, що звучить. Музично-ритмічне почуття складає основу всіх проявів музичності, які пов'язані із сприйманням і відтворенням часової ходи «музичного руху». Разом з ладовим почуттям воно є основою емоційного відгуку на музику.

Ритмічна діяльність збагачує сприйняття дитини, сприяє розвитку музичності, впливає на формування різноманітних психічних функцій. Добре відомо, що зацікавленість полегшує й стимулює розвиток. Радість, яку отримують діти завдяки музично-ритмічним вправам та іграм, добре впливає на їх загальний розвиток. Отже, значення музично-ритмічної діяльності виходить далеко за межі тільки музичного та естетичного виховання.

Історики вважають, що ще в давнину музика почалася з виокремлення ритму. При цьому музика була в основному вокальною, а музичний ритм, був природним ритмом, який виник на основі мовлення. Музика, яку ми сьогодні чуємо по радіо та телебаченню, будується на

зовсім інших ритмічних комплексах. У зв'язку з цим виникають питання: як дитина сприймає музичні та ритмічні співвідношення в музиці? Як вона набуває здатності відтворювати їх?

Дидактика передбачає два основних прийоми: використання рухів та використання простих ударних інструментів. Ці прийоми сприяють не тільки формуванню у дітей відчуття ритму, але й вихованню музичного смаку.

Музика і рух – такі ж взаємозв'язані поняття, як звук та його ритмічна пульсація. Протягом не одного десятиліття педагогі використовують рух, як засіб музичного розвитку. На позитивну роль рухів під музику вказували у своїх працях В. Верховинець, С. Руднева, М. Румер, Н. Гродзенська, Н. Ветлугіна, Е. Конорова, В. Білобородова, Е. Мальцева та ін. Добре розвинута моторика дитини сприяє її знайомству з навколишнім світом і позитивно впливає на її розумовий розвиток. Про роль моторики в розвитку музичних здібностей говорив ще І. Сеченов: «Я не в силах подумки проспівати собі лише звуками, а співаю завжди м'язами; тоді пригадуються і звуки. Пам'ять зорову і чисто дотикову можна назвати просторовою, слухову і м'язову – пам'яттю часу» [6, с. 37].

Під час слухання музики у дітей виникає інтуїтивна потреба рухатися у такт ритму. Такий елементарний відгук на ритм є первинним виявом музичності. Мимовільну моторно-емоційну реакцію дітей слід зробити осмисленою, ритмічною, виразною. Наприклад, вчити крокувати чітко і впевнено під маршову музику, плавно рухатися – під колискову, завзято плескати – під швидку танцювальну тощо. Н. Ветлугіна вказує: «Особливо корисне пластичне інтонування під час слухання творів, багатих алогічними змінами, динамічними відтінками тощо» [1, с. 30].

Потребу дітей рухатися необхідно використовувати і правильно спрямовувати. В роботі з молодшими школярами використовуються в основному ті рухи, які відомі дітям з життя і не потребують окремого часу для їхнього вивчення та засвоєння: прості рухи рук, біг, ходьба, елементарні танцювальні кроки, вивчені ще у дитячому садку. «Корисна віддача» від руху двостороння: він дає дитині радість, підвищує її життєвий тонус, позитивно впливає на загальний фізичний стан і водночас сприяє подальшому розвитку її музичних здібностей.

Рухи під музику К. Самолдіна рекомендує включати в усі види діяльності на уроці: «Під час знайомства з музичною грамотою, для кращого запам'ятовування музичного матеріалу, під час слухання музики, для вироблення чистоти інтонації, під час гри на дитячих музичних інструментах» [5, с. 31].

Використання на уроках образно-ігрових рухів допомагає розкриттю й сприйняттю засобів музичної виразності, музичної характеристики того чи іншого музично-художнього образу. Ця елементарна

творчість дає дітям велику радість, розвиває їхню фантазію та образне мислення. В деяких випадках діти самостійно придумують танцювальні імпровізації до відповідних музичних творів і кращі з них показують перед класом. Незважаючи на те, що музично-ритмічні рухи включаються в усі види діяльності на уроці музики, вони не потребують багато спеціального часу (надто якщо зберігається наступність музично-ритмічної діяльності з дошкільного віку). Якщо рухова активність використовується під час хорового співу, розспівування, при знайомстві та засвоєнні музичних понять, під час слухання музики, то вона проводиться за рахунок часу, відведеного на цей вид роботи на уроці.

Рухи полегшують сприйняття та запам'ятовування музики. Розвиток рухових навичок відбувається одночасно з розвитком мови, рівень координації і активності рухів дитини свідчить про розвиток інших якостей особистості, в тому числі розвиток психіки.

Тому основними завданнями музично-ритмічного виховання молодших школярів виступають наступні: формування музично-ритмічних навичок, засвоєння учнями елементарної мови рухів (пантомімічних та танцювальних), подальше ознайомлення з прийомами композиції танцю.

Отже, мета занять з музично-ритмічного виховання – за допомогою ритмічної діяльності виховувати в учнів уміння слухати музику і передавати її в рухах. Сформований рух допомагатиме дитині глибше сприймати і передавати музичний образ. На заняттях потрібно дати дітям відчуття радості від вільного володіння власним тілом, яке рухається й підпорядковується музичному ритму, викликати зацікавлене ставлення до музично-ритмічної діяльності. В роботі з дітьми молодшого шкільного віку доцільним є застосування різноманітних музично-ритмічних рухів, які у зв'язку з навчальним матеріалом уроку можуть виконувати роль як методу, за допомогою якого діти усвідомлюють окремі поняття музичної грамоти, так і засобу самовиявлення дитини.

Література:

1. Ветлугіна Н. А. Музичний розвиток дитини / Н. А. Ветлугіна – К.: Музична Україна, – 1978. – 255 с.
2. Ковалів В. Методика музичного виховання на релятивній основі / В. Ковалів. – К.: Музична Україна, 1973. – 149 с.
3. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей / Я. С. Кушка – Вінниця: Нова книга, 2007. – 216 с.
4. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Б. М. Теплов. Избранные труды: В 2-х т.т. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – 427 с.
5. Самолдіна К. Використання рухів на уроках музики в загальноосвітній школі // Музика в школі. – 1980. – № 6. – С. 31.
6. Сеченов И. М. Избранные произведения / И. М. Сеченов. – 2-е изд. – М.: Учпедгиз, 1958. – 416 с.